

O p o n e n t s k ý p o s u d e k

na diplomovou magisterskou práci Bc. Jany Vyskočilové, DiS. „Proces supervize ve výcviku v kognitivně behaviorální terapii a očekávání supervizorů a supervizantů od supervize“.

Předložená diplomová práce je sepsána na 121 stranách, včetně bibliografie, která obsahuje pozoruhodných 124 odkazů a k práci jsou připojeny tři výzkumně užité dotazníky a navíc „Dotazník supervize v KBT“, který je zde však nadbytečný, neboť nebyl v prezentované studii použit a tudíž přispívá k jisté menší přehlednosti obsáhlého svazku. Podobně jsou zde také přiloženy Etické zásady Evropské asociace supervize, které zde dle mého názoru nemají příliš co dělat. Další z příloh prezentované práce je také na prvním místě zařazený „Projekt diplomové práce“, což možná vyplývá z nějakých pravidel školy, avšak nic to nemění na tom, že je tím rovněž vnášen jistý zmatek do mysli pozornějšího čitatele. (Proč se mám např. znejišťovat projektem, když práce sama zaznamenala pochopitelně vůči němu různých změn a je sama o sobě až dosti rozsáhlá a kompletní, včetně cílů, hypotéz, atd.?)

Již uvedené kvantitativní údaje ukazují, že studiu a samotnému sepsání diplomové práce byla věnována velká pozornost a poctivá práce.

Diplomová práce je rozčleněna do části teoretické, literárně přehledové a do tzv. části empirické, která je podrobným popisem vlastního autorčina výzkumu.

Hned v úvodu svého posudku chci vyjádřit své stěžejní stanovisko, že jde o kvalitní diplomovou práci, která splňuje akademická kritéria, a která přináší do zkoumaného tématu zajímavé poznatky. Téma samo o sobě je pro psychoterapii a supervizi velmi záslužné a je pozitivním příspěvkem do oblasti, jež je dnes intenzivně rozvíjena. To, že jde o zkoumání supervize ve specifické oblasti kognitivně behaviorální terapie, je užitečné důrazem na diferencovanost v psychoterapii tak, jako jsou jinak užitečné dnes často opačné přístupy integrující.

Diplomová práce je obsahově a metodologicky na dobré úrovni.

Teoretickou část práce považuji za skvěle sepsanou. Je přehledná, výstižná a nechybí v ní nic, co bychom v dané tematice mohli postrádat. Hned v úvodu je výborný přehled definic supervize, dále je pak podrobný rozbor teorie a koncepce supervize v KBT. Autorka se dobře věnuje i relevantnímu odlišení supervize a psychoterapie. Velmi kvalitně se vyrovnává s tematikou přenosu a zejména protipřenosu. Její otázky k identifikaci a zvládnutí protipřenosu na str. 66 jsou nesmírně inspirativní a jsou-li skutečně jejími, měla by je publikovat! V opačném případě citovat!! Silnou stránkou posuzované práce je také na několika místech prezentace přepisů několika supervizních rozhovorů i se stručnými komentujícími poznámkami.

Zde nyní několik konfrontativních poznámek:

1. Na dvou místech (str. 12 a 15) se autorka dopouští výroků, které by bylo možno vnímat jako poněkud formálně a až emočně odsuzující („...to pak není supervizorem“, „...to již nejde o supervizi“), což nekoresponduje s jejím jinak kognitivně tolerantním přístupem. S obsahem autorčiných výroků lze přitom souhlasit, ne však s její formou. Přístupy a pohledy se mohou prostě různit i v supervizi...
2. Obsah a proces práce jsou susp. dvě poměrně ohraničené veličiny, takže uvedení jednoho z cílů supervize jako „poslytování pravidelného prostoru k reflexi obsahu

procesu práce“ na str. 10, je pravděpodobně drobným nesmyslem, nemluvě o tom neakceptovatelném řetězení podstatných jmen.

3. Na str. 18, kde autorka cituje Hajného, přejímá od něj v textu poprvé termín „zakázka v supervizi“ a dále jej užívá velmi často, až bych řekl „zakázka sem, zakázka tam“. Zdá se, jakoby autorka převzala ekonomizující ideologii mnoha českých supervizorů. Víím, že je to dnes v supervizi módní a nadužívané slovo, já však autorce navrhuji, ať se nad užíváním tohoto a jiných ekonomických termínů v supervizi terapeutických procesů zamýšlí a necht' zvažuje. Jde o hrubou ekonomizaci aktivity, která má blíže k humanitě nežli ke kupectví. (Vysvětlující pohled pro větší názornost a asociování: objedná-li si v restauraci svíčkovou, je to zakázka, řeknu-li mamince, že bych byl rád, kdyby ji v neděli při setkání uvařila, tak si dovolím s celou vahou svého vzdoru tvrdit, že o zakázku nejde!! A co je v této metafoře blíže supervizi - obchod nebo vztah?) Máme psychologicky výstižná a obsažná slova, jako jsou očekávání, přání, žádosti, požadavky, laskavosti či nároky, atd. a autorka to ví - koneckonců na str. 19 dobře definuje, že „zakázky“ jsou supervizantova očekávání od supervize. O něco přijatelnější je slovo „kontrakt“, i když i tam asi češtěji znějící slovo „dohoda“ je méně ekonomizující. Toto slovo spolu i se „zakázkou“ se nakonec autorce i trochu vymstilo na str. 19, kde věta „Úkolem supervizora je ... zakázku nekontraktovat společně se supervizantem.“ zcela pozbavila napsané smyslu.
V TÉTO OBLASTI BYCH NAVRHNUL FORMULOVAT JEDNU Z OTÁZEK PŘI OBHAJOBĚ: CO DOBRÉHO PŘINÁŠÍ EKONOMICKÉ SLOVO ZAKÁZKA DO SUPERVIZE? PROČ JEJ UŽÍVÁME?.
4. Na str. 18 je z ničeho nic poprvé zmíněno slovo „komunity“, přitom není z kontextu jasno, o jakou komunitu jde, pravděpodobně o patientskou a o terapeutický režimový rámec. I zde mohu mimochodem uvažovat o negativním a znesrozumitelňujícím vlivu ekonomické terminologie, protože je v textu zmíněno (dle někoho formálně správně) že jde o „klientku“ a nikoliv pacientku. (Já jsem spíše klientem své banky a pojišťovny, zatímco u svého lékaře jsem stále pacientem... Víím, toto téma jistě není problémem autorky práce, ale chci ji inspirovat k samostatnému myšlení, byť nebude vždy „v proudu“.)
5. Autorka evidentně rozlišuje city a emoce, jak vyplývá z její věty na str. 54 ve 4. řádku. Možná mi to ušlo, ale já doposud myslel, že city jsou překladem cizího slova emoce. Asi by si to také zasloužilo vznést dotaz.
6. Termín „sebeponětí“ na str. 54 je originální a tak trochu úsměvný, i když obsahově není vůbec nemyslný. Nicméně, autorka nejspíše myslí na „sebepojetí“, protože jde o citaci slovenské autorky Hupkové a slovenské sebaaponímanie znamená sebepojetí.
7. Vazba „schopnost sebereflektovat průběh terapie“ je rovněž poněkud bizarní a dle mého soudu nesmyslná. Asi bychom měli při sdělování svých myšlenek zůstat v kontextu českého jazyka spíše nežli v kontextu smyslu zbavené pseudoodbornosti. Do podobné kategorie možná patří i vazba „ubírání ve své vnitřní řeči“, čímž se zřejmě myslí „omezit, změnit hovor k sobě“.

V žádném případě nechci, aby zde uvedené výhrady „ubraly na mé psané řeči“ a znehodnocovaly nesporné kvality teoretické části prezentované diplomové práce. Považuji ji za vynikající a mnohé z mých uvedených výhrad se mohou týkat chyb, vzniklých z nepozornosti a podobně.

Nyní k výzkumné části diplomové práce. Autorka má ve svém výzkumu 3 poměrně konkrétní zjišťovací cíle a stanovila 4 zajímavé výzkumné hypotézy. Cíle práce se jí podařilo naplnit a v práci lze nacházet odpovědi na výzkumné problémy, definované stanovenými cíli práce.

Trochu hůřeji se diplomandka vyrovnává se svými výzkumnými hypotézami a jejich ověřováním. I zde je to však pravděpodobně spíše pro jistou nepřehlednost a neobratnost v prezentování a formulování, nežli v obsahových nedokonalostech a chybách. Škoda, že se při prezentaci výsledků autorka nedržela více ověřovaných hypotéz a poněkud zabíhala mimo ně, čímž značně znepráhlednila své výsledky. Řečeno stručně, autorka v podkapitole výzkumných výsledků uvádí takové množství detailů, že se čtenář jen s obtížemi orientuje v tom, které z výsledků se týkají těch kterých výzkumných hypotéz a co pro stanovené hypotézy přinášejí. Uvítal bych navíc, kdyby se při závěrečném konstatování o potvrzení či nepotvrzení hypotéz dokázala vyjadřovat jasněji a jednoznačněji, i za tu cenu, že některé své výzkumné hypotézy nepotvrdila. Nepotvrzení přece ještě neznamená vyvrácení. Nepotvrzení hypotézy je cenným výsledkem, který nás může vést k diferencovanějšímu pohledu a k cílenému upřesňování úvah v daném směru hypotézy.

Dále si myslím, že některé údaje v kapitole o výsledcích jsou sice zajímavé, ale nadbytečné a znepráhledňující tím, že se nevztahují ke stanoveným hypotézám (např. množství detailních a obtížně konceptualizovatelných údajů o rozdílech mezi ženami a muži, které budou spíše objevné pro fanatického vyznavače použitého dotazníku, ale poněkud irelevantní ke stanoveným výzkumným hypotézám. Proč je tolik místa – cca 8 stran - věnováno této problematice?)

Konstatuji značnou ztrátu přehlednosti výsledků výzkumu už jenom tím, jak moc detailních výsledků je prezentováno (přitom sama autorka věcně konstatuje, že validita dotazníku je poněkud nejistá, jak už to u dotazníků bývá, i u těch frekventovaně ověřovaných). Je zde skutečně nadbytečné množství diferencovaných zjištění o korelacích mezi škálami dotazníku, kterážto zjištění nejsou jasně vztažena k výzkumným hypotézám, atd. Mám chuť napsat, že tyto části textu na mne působí dojmem, jakoby autor i vedoucí práce byli opojeni zdánlivou exaktností a vůbec možnostmi statistického zpracování komputerovými programy. Čísla a grafy jsou opravdu působivé, ale fakta, za nimi skrytá, jsou spíše slabší a nezasluhují si tolik publikační pozornosti.

Musím zde konstatovat, že práce s hypotézami značně pokulhává za obsedantním publikováním mnoha statisticky získaných výsledků, které se příliš netýkají výzkumných hypotéz. Když pak autorka na str. 106 píše, že „...by se ráda vrátila k hypotézám...“ čtenářovo nitro s úlevou křičí, že je to její povinnost a těší se na to... Jak již řečeno, ve vyrovnávání se s hypotézami a jejím ověřením či neověřením (nikoli vyvrácením) má autorka jisté rezervy a bylo by vhodné, kdyby při obhajobě jasněji sdělila, co svým výzkumem ověřila a co nikoliv. Používané slůvko „zčásti“ by měla být schopna převést do jasnějších odpovědí – už vzhledem k nadměrnému uvádění výzkumných zjištění, tedy výsledků (opět zde: OTÁZKA PRO OBHAJOBU)..

Chci formulovat, že vyhodnocování získaných výsledků a jejich psychologické interpretování značně pokulhává za množstvím prezentovaných výsledků a je rezervou autorky pro zlepšení.

Ještě bych zde chtěl autorce doporučit, aby nepoužívala k označení svého výzkumného vzorku pojem „populace“, nýbrž „zkoumaný výběr“ a také by bylo metodologicky a statisticky správnější mluvit o „výběru“ a nikoli „souboru“ neboť tento pojem je vyhrázován pro kompletní množinu zkoumaných subjektů (tedy např. ze souboru pacientů léčebny jsme zkoumali výběr patologických hráčů – zde se omlouvám se za poučování...)

Také pozor při prezentaci výsledků na str. 104 na věty „...rozdíly... neukázaly rozdíly“ u bodů 3 i 4.

Dále se chci vyjádřit k formálním charakteristikám práce. Autorka píše velmi kvalitně, stylisticky správně a většinou hezky, čtivě. Jazyk je srozumitelný, gramaticky většinou správný, shledávám minimum gramatických prohřešků. Odborné termíny jsou používány

adekvátně, literatura je bez formálních chyb, citace odpovídají normám. Tabulky a grafy jsou záviděníhodně dokonalé.

Přece jen by si práce zasloužila o trochu více pečlivosti, objevují se chyby a chybičky, pramenící nejspíše z nedostatečné kontroly: překlepy na str. 20 na 1. řádku, na str. 33 na 3. řádku, kde chybí písmeno „m“ v 7. pádu, na str. 69 na 2. řádku odspodu, kde je nadbytečné písmeno „n“, na str. 107, kde je úsměvně „přenáška“ místo přednáška a podobně na str. 42, kde je „suprvizorka“.

Za poněkud závažnější považuji hrubé gramatické chyby na str. 50 („potřeby by měli být...“), str. 72 (lidi vstoupily, ..systematizovaly, ..prohloubily..), str. 78 („...pokročilí se nelišily..“)

Předpokládám, že všechny uváděné formální jazykové nedostatky jsou důsledkem nepozornosti a nedostatečné kontroly, takže neznehodnocuji diplomovou práci fatálně. Jde víceméně o kosmetické vady, které však jinak velmi dobrou práci přinejmenším hyzdí a vrhají stín na stupeň autorčiny pečlivosti.

Závěrem chci zopakovat, že autorka odvedla skvělou obsahovou i stylistickou práci v teoretické části své diplomové studie, kde bych ji doporučil hodnotit na výbornou, a velmi kvalitní, a pečlivou výzkumnou práci s menší přehledností, kde bych ji doporučil hodnotit jako velmi dobrou (známka 2. stupně). Výsledná jednotná známka nechť závisí i na průběhu obhajoby a autorčině vyrovnání se s námitkami.

Autorčinu diplomovou práci doporučuji k obhajobě, neboť splnila požadovaná relevantní kritéria a prokázala dobrou připravenost jak na práci s literaturou, tak na odbornou výzkumnou práci .

V Praze, 8. 2. 2012

Doc. PhDr. Jan Kožnar, CSc.